

نقش گردشگری پایدار روستایی در توسعه پایدار روستاها (مطالعه موردی: شهرستان پاکدشت)

دکتر مجتبی قدیری معصوم

دانشیار گروه جغرافیا، دانشگاه تهران

معصومه پازکی

دانشجوی دکتری تخصصی جغرافیا و برنامه ریزی روستایی دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم و تحقیقات تهران

E_mail: masomepazoki@yahoo.com

چکیده

گردشگری از مهمترین فعالیتهای انسان معاصر است که تغییراتی شگرف در سیمای زمین، اوضاع سیاسی، اقتصادی و فرهنگی جوامع بوجود می آورد و زندگی انسانها را دگرگون می سازد. گردشگری روستایی یکی از اجزای مهم صنعت گردشگری به شمار آمده و نیروی اصلی در زمینه بهبود و رشد اقتصادی روستاها محسوب می گردد و با ایجاد فرصتی راهبردی سبب تنوع اقتصاد محلی شده و با ایجاد فرصت های شغلی مولد مبتنی بر پتانسیلهای موجود در روستا، سبب افزایش سطح رفاه، استاندارد های زندگی، درآمد، امنیت در روستا شده و سبب ثبات و نگهداشت جمعیت در روستا، پیشگیری از مهاجرت های بی رویه، حفظ تعادل اکولوژیک و منابع طبیعی، حفظ بافت سنتی و ویژگیهای فرهنگی روستا می شود و بر این مبنای توان گفت که یکی از بهترین راههای نجات روستا از مسائل و مشکلات اجتماعی، اقتصادی و زیست محیطی و رسیدن به عدالت اجتماعی و عدالت جغرافیایی، توسعه و گسترش گردشگری روستایی است.

واژه های کلیدی: گردشگری روستایی، گردشگری پایدار روستایی، توسعه پایدار

مقدمه

گردشگری روستایی امروزه یکی از مردمی ترین اشکال گردشگری محسوب می شود و عبارتست از فعالیتهای و گونه های مختلف گردشگری در محیطهای روستایی و پیرامون آنها که در بر دارنده آثاری (مثبت / منفی) برای محیط زیست روستا (انسان / طبیعی) می باشد، بدیهی است این چنین برداشتی از گردشگری روستایی می تواند زمینه های مختلف فعالیتهای گردشگری چون سکونتگاهها، رویدادها، جشنواره ها، ورزش ها و تفریحات گوناگون را در بر گیرد که در محیط روستا شکل می گیرند. (دربان آستانه، ۱۳۸۵، ص ۵۳) و گردشگری روستایی می تواند به عنوان یک ابزار برای تولید اشتغال و توسعه اقتصادی در سطح منطقه امیدهایی را برای کاهش فقر فراهم آورد.

(Slee, 1997, p:181) ایران با دارا بودن بیش از یک میلیون و دویست هزار اثر تاریخی و طبیعی و انواع مختلف جاذبه ها رتبه دهم را در جهان داراست اما سهم ایران در جذب گردشگر فقط ۰/۱ درصد از تعداد کل گردشگران جهان است. (عبداللهی, ۱۳۸۵, صص ۲۶ و ۲۷)

روستاهای ایران به لحاظ شرایط اقلیمی مطلوب و داشتن پتانسیلهای انسانی و طبیعی ویژه می توانند به عنوان جاذبه های منحصر به فرد مطرح شوند. داشتن فضاهای کالبدی، معماری های خاص، شرایط جغرافیایی، فرهنگ و آداب و سنن، فعالیتهای اقتصادی، صنایع دستی، الگوی معیشت، سکوت و آرامش، مناظر بکر و متنوع از ویژگیهای ارزشمندی است که می تواند به توسعه گردشگری روستایی در ایران کمک شایان توجهی نماید. در این مقاله سعی شده است تا وضعیت روستاهای شهرستان پاکدشت را از دیدگاه گردشگری پایدار روستایی مورد بررسی قرار گیرد.

روش تحقیق :

در نگارش این مقاله از روش کتابخانه ای، مطالعه مقالات و کتابهای متعدد فارسی و لاتین و همچنین روش میدانی، بازدید از روستاهای شهرستان پاکدشت، مصاحبه با مسئولان ذی ربط و پرسشگری از روستائیان بهره گرفته شده است.

گردشگری پایدار روستایی :

گردشگری پایدار حاصل تلاش در دستیابی به توسعه پایدار در تمام زمینه هاست. اجلاس زمین در سال ۱۹۹۲ در ریو دوزانیرو، دولت ها را به سمت توسعه ای سوق داد که حداقل زیان و لطمه را به محیط زیست وارد سازد. گردشگری پایدار نیز جزو توافقات حاصل در دستور کار اجلاس ۲۱ (یعنی برنامه های مربوط به قرن بیست و یکم) قرار گرفت و هدف اصلی در بسط معنایی گردشگری پایدار، ارائه روشهای منطقی در بهره گیری از منابع طبیعی و انسانی و ممانعت از بکارگیری غیر علمی این منابع است. (پاپلی یزدی و سقایی، ۱۳۸۵، ص ۱۰۸) بر اساس تعریف، گردشگری پایدار عبارتست از کلیه فرم های توسعه گردشگری شامل مدیریت و فعالیت های حفظ و احیای منابع طبیعی، تمامیت اجتماعی، اقتصادی و رفاه جامعه، حفظ و تداوم ساختمانها و منابع فرهنگی جامعه. (دربان آستانه، ۱۳۸۵، ص ۵۵) توسعه پایدار گردشگری روستایی دارای چهار بعد اساسی اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و اکولوژیکی است و از بعد پایداری، هیچ گونه رقابتی با یکدیگر نداشته و تمام این ابعاد به یک اندازه دارای اهمیت هستند.

گردشگری روستایی پایدار سبب احیای فرهنگ محلی و سنتی روستاها، تشویق فعالیت های جمعی روستائیان، افزایش درآمد روستائیان، ایجاد منابع جدید اقتصادی برای روستائیان، حفظ و حراست از محیط طبیعی، فرهنگی و اجتماعی روستاها، نگهداشت جمعیت و جلوگیری از مهاجرت و تخلیه روستاها و ... می شود، به این سبب است که توسعه گردشگری پایدار روستایی در رأس برنامه های دولت ها و به عنوان یکی از استراتژی های توسعه نواحی روستایی (Gilg, 1988, p:109) مطرح است.

گردشگری پایدار روستایی در زمینه توسعه روستایی دارای کارکردهای ذیل می باشد:

-این نوع فعالیت مانند سایر فعالیتهای اقتصادی، منبع درآمد و ایجاد اشتغال است.
 -زنجیره ای از فعالیتهای اقتصادی و خدماتی بوجود می آورد و همانند یک اهرم برای بسیاری از فعالیتهای اقتصادی ایفای نقش می کند.
 -از پدیده های طبیعی که ارزش اقتصادی ندارند بهره برداری می کند.
 -سبب ارتقای فعالیتهایی مانند صنایع دستی، هنرهای سنتی، رستوران داری و فعالیتهایی که نیاز به کار نیروی انسانی دارند می شود.

-به همان مقدار که گردشگرانی را از خارج از فضای اقتصاد روستا جذب می کند، جریانات برون زای هزینه ها را به منطقه تزریق می کند. (Grefe, 1993, p:24-25)

در نهایت می توان گفت به نوعی از گردشگری روستایی پایدار گفته می شود که ویژگیهای زیر را داشته باشد:
 قابلیت رشد و توسعه اقتصادی، ابعاد فرهنگی، اجتماعی و نگهداری از منابع طبیعی برای نسلهای آتی، حمایت و حراست از فرهنگ محلی، توسعه تعاون و مشارکت در گردشگری، تأکید بر اهمیت آموزش، تحقیق در حوزه های مرتبط با توسعه گردشگری و دارا بودن یکپارچگی در برنامه ریزی و مسئولیت پذیری در بازاریابی گردشگری.
 (منشی زاده و عبداللهی، ۱۳۸۵، صص ۷۸ و ۷۹)

اصول گردشگری پایدار روستایی

گردشگری پایدار روستایی برای کارآیی بالاتر دارای اصولی می باشد که هماهنگ کننده اهداف و راهکارهای عملی است. اصول گردشگری پایدار روستایی را می توان به شرح زیر بیان نمود:

۱) استفاده از ماهیت پایدار انواع منابع: حفظ و استفاده از منابع (طبیعی، اجتماعی و فرهنگی) بسیار حائز اهمیت است و به معنای تجارت دراز مدت می باشد. گردشگری پایدار روستایی باید، احیا و توسعه سنت ها، هنرها، صنایع محلی، پیشرفت و بهبود فرهنگ و مدیریت محیط روستا برای چشم انداز بکر روستایی را سبب گردد.

۲) جلوگیری از مصرف بیش از حد منابع و اتلاف آنها: از این طریق جلوی هزینه های بازسازی و زیان های دراز مدت گرفته شده و به کیفیت گردشگری کمک می شود.

۳) حفظ تنوع منابع: حفظ و ارتقای تنوع منابع طبیعی، اجتماعی و فرهنگی برای پایداری دراز مدت گردشگری اهمیت ویژه ای دارد و پایگاه انعطاف پذیری را برای گردشگری روستایی بوجود می آورد. این نوع گردشگری فرصت هایی را برای برقراری ارتباط و تعامل اجتماعی بیشتر روستائیان با فضای خارج از روستا بوجود می آورد و سبب آشنایی آنان با سایر فرهنگ ها می گردد و این خود زمینه ساز ایجاد تحولات اجتماعی و فرهنگی مناسب در روستا می گردد.

۴) برنامه ریزی: سیاست های توسعه گردشگری روستایی باید بر اجرای خط مشی ها و برنامه هایی متمرکز شود که بتواند پایه محکمی را برای توسعه پایدار این بخش در بلند مدت فراهم سازد. به منظور برنامه ریزی و توسعه گردشگری پایدار، موارد زیر باید مد نظر قرار بگیرد:

-مستند سازی منابع عمده گردشگری روستایی

- حفظ و احیای منابع فرهنگی، تاریخی، اجتماعی و طبیعی روستاها
- ارائه خدمات و توسعه گردشگری روستایی مطابق با استانداردهای بین المللی
- توسعه خدمات اطلاع رسانی گردشگری روستایی
- بسط و توسعه گردشگری که وارد چارچوب برنامه ریزی راهبردی محلی و ملی شده و تأثیرات محیط زیست را مد نظر قرار داده، پایایی دراز مدت گردشگری روستایی را افزایش می دهد.
- ۵) حمایت از نظام اقتصاد محلی: گردشگری روستایی تعداد زیادی از فعالیت های اقتصاد محلی را مورد حمایت و تحت پوشش خود قرار می دهد و ارزش ها و هزینه های محیط زیست را مد نظر قرار داده و علاوه بر حمایت از نظام های اقتصادی جلوی انهدام محیط زیست را می گیرد.
- ۶) مشارکت اجتماع های محلی: مشارکت کلی اجتماع های محلی در بخش گردشگری نه تنها به نفع خود آنها و محیط است بلکه نوع تجربه گردشگری را بهبود می بخشد. برای این امر می باید مردم محلی را برای مشارکت فعال در فرایند برنامه ریزی تشویق کرد و فرصت های مناسب و دوره های آموزشی و شغل های محلی را برای آنان ایجاد کرد و از ابتکارات محلی حمایت نمود.
- ۷) مشاوره با افراد ذی نفع و عامه مردم: مشاوره بین صنعت گردشگری و اجتماع ها، سازمانها و نهادهای محلی مهم است، البته در صورتی که دوشادوش هم کار کنند و اختلافات منافع را کنار بگذارند.
- ۸) آموزش خدمه: آموزش خدمه، گردشگری پایدار را وارد روش های اشتغال می کند و در کنار آن استخدام خدمه محلی در تمامی مقاطع، سبب بهبود کیفیت گردشگری می شود.
- در برنامه ریزی نیروی انسانی در گردشگری روستایی، باید تخصص های مورد نیاز را شناسایی کرده و توسعه داده و دوره های تخصصی کوتاه مدت و بلند مدت آشنایی با خدمات گردشگری برای افرادی که به طور مستقیم در فعالیت گردشگری درگیرند، برگزار کرد.
- ۹) مسئولیت بازاریابی صنعت گردشگری: از آنجا که بازاریابی، اطلاعات کاملی را در اختیار گردشگران قرار می دهد، نه تنها سبب افزایش احترام نسبت به محیط فرهنگی، اجتماعی و طبیعی نواحی دیدنی می شود، بلکه رضایت مشتری را نیز افزایش می دهد.
- به منظور شناساندن محیط روستا و ویژگی های فرهنگی آن، ایجاد رقابت سالم، فروش محصولات روستایی به گردشگران، شناسایی بازارهای هدف و انتخاب این بازارها به عنوان مبدأ گردشگری، تهیه و تدوین استراتژی های بازاریابی جهت برنامه ریزی گردشگری روستایی ضروری است.
- ۱۰) انجام پژوهش: پژوهش در حال پیشرفت و نظارت بر آن از طریق صنعت با استفاده از تجزیه و تحلیل و جمع آوری مؤثر اطلاعات نه تنها ما را در حل و فصل مشکلات گردشگری روستایی یاری می کند، بلکه مزایایی را برای مقاصد، صنعت و مشتریان در بر خواهد داشت.

سیاستهای توسعه گردشگری پایدار روستایی

اساساً "حوزه های روستایی به عنوان قاعده نظام سکونت و فعالیت ملی، نقش اساسی در توسعه ملی ایفا می کنند، چرا که توسعه پایدار سرزمین در گرو پایداری نظام روستایی به عنوان زیر نظام تشکیل دهنده نظام

سرزمین است و پایداری فضاها را روستایی در ابعاد مختلف می تواند نقش مؤثری در توسعه ملی و منطقه ای داشته باشد (رضوانی، ۱۳۸۳، ص ۱) و از آنجا که بخش کشاورزی به تنهایی قادر به ایجاد اشتغال در مقیاس وسیع نیست (Khan and Ghani, 1998, p:125) لذا لازم است تا مشاغل غیر کشاورزی به تناسب استعدادها و پتانسیل های بالقوه روستا در محیط روستا توسعه یابد، گردشگری یک واقعیت مهم اجتماعی است که از دیدگاه های تعادل فرهنگی و تعادل های توسعه ای (عدالت اجتماعی) به آن نگریسته می شود (ضرغام، ۱۳۷۶، ص ۳۹۰) و توسعه گردشگری روستایی به عنوان یک بخش ارزشمند و رشد یابنده در زمینه رهیافت اقتصادی مطرح است (پاپلی یزدی و سقایی، ۱۳۸۵، ص ۲۰۸) و از آنجا که گردشگری روستایی صنعتی است که به طور بالقوه دارای پایداری قلمداد می شود (خیاطی، ۱۳۸۲، ص ۴۲)، به همین دلیل بخش مهمی از سیاست های دولت و مسئولان گردشگری کشور سیاست گذاری در زمینه گردشگری پایدار روستایی است.

عناصری که در سیاست گذاری توسعه گردشگری پایدار روستایی کشور باید در نظر گرفته شوند، عبارتند از:

- ضرورت سنجی توسعه گردشگری روستایی و عشایری
- طبقه بندی گردشگری روستایی
- مقیاس بندی موضوعی توسعه گردشگری روستایی و عشایری
- تعیین نرخ رشد بخش گردشگری روستایی
- تبیین نقش دولت، بخش خصوصی و سایر بخش های غیر دولتی در توسعه گردشگری روستایی
- حفاظت از محیط زیست، فرهنگ سنتی و بافت محلی روستاها و ...
- مرحله بندی فرایند توسعه گردشگری روستایی
- سرمایه گذاری و اشتغال در بخش گردشگری روستایی و عشایری
- برنامه های آموزشی و مهارتی برای دست اندرکاران گردشگری روستایی و عشایری. (معاونت گردشگری سازمان میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری، ۱۳۸۵، ص ۱۷)

موقعیت جغرافیایی منطقه مورد مطالعه

شهرستان پاکدشت با وسعتی معادل ۶۱۰ کیلومتر مربع، حدود ۳/۲ درصد از مساحت استان تهران را به خود اختصاص داده است و با ارتفاع ۱۰۱۳ متر از سطح دریا در زمین های آبرفتی جنوب رشته کوه های البرز قرار گرفته است. این شهرستان در طول جغرافیایی ۵۱ درجه و ۴۰ دقیقه شرقی و عرض جغرافیایی ۲۸ درجه و ۳۵ دقیقه شمالی واقع شده است و از شمال به کوه های البرز، از غرب به تهران و شهرری، از جنوب به بخش مرکزی شهرستان ورامین. شهر قرچک و از شرق به ایوانکی محدود است.

جاذبه های گردشگری روستایی شهرستان پاکدشت

این شهرستان در گذر زمان و تاریخ جزو لاینفک جغرافیای تاریخی و سیاسی منطقه ری باستان و بعد از آن ورامین به شمار می آمده و به همین دلیل از نظر پیشینه و سابقه تاریخی نیز با مناطق مذکور قابل مقایسه است. در سال ۱۳۸۰ اداره کل میراث فرهنگی استان تهران به بررسی میدانی و علمی پاکدشت پرداخت و تعداد ۴۵ اثر تاریخی

و فرهنگی و مذهبی آن از جمله کاروانسرای خاتون آباد، آب انبار حیدر آباد، پل تاریخی جیتو، کاخ تاریخی قاجاری، یخچال یبر، انبار اربابی و یک زاغه بار طبیعی را شناسایی و ثبت کرد (روزنامه ایران، ۲۸ اسفند ۱۳۸۶، ص ۱۱) و همچنین روستای توچال این شهرستان که از سوی سازمان میراث فرهنگی به عنوان روستای هدف انتخاب شده است و با توجه به موقعیت کوهستانی، بافت روستا و نوع معیشت دارای پتانسیلهای بالقوه ای در جذب گردشگر (اکو توریست روستایی) می باشد. دیگر پتانسیل مهم این شهرستان، عشایر کوچرو و یک جانشین می باشند، از آنجاکه در عصر پسا مدرنیسم گردشگران ماجراجو و برخوردار از حس دلتنگی تاریخی و باستانی رو به گروههای ایلی و عشایری می آورند (پاپلی یزدی و سقایی، ۱۳۸۵، ص ۲۷۱) این پتانسیل مهم با یک مدیریت عالی، علمی و همه جانبه می تواند نقش اساسی و مهمی در توسعه اقتصادی و پایدار منطقه داشته باشد، عشایر این شهرستان در هنگام قشلاق در روستاهای فرون آباد، قشلاق حاجی آباد و قشلاق قلعه نو ساکن هستند و در هنگام بیلاق به لار کوچ می کنند. بخش دیگری از عشایر در روستای توچال ساکن هستند و یکجا نشین شده اند.

مهمترین جاذبه گردشگری در روستاهای شهرستان، وجود گلخانه ها و فضای باز زیر کشت گل و گیاهان زینتی (اگر توریسم) است، این شهرستان با سطح کشتی حدود ۷۴۰ هکتار در استان تهران و کشور مقام اول را داراست، این شهرستان گلهای شاخه بریده لیلیوم، گلابول، مریم، رز، ژربرا، آلسترومریا، لیسیانتیس و آنتوریوم را به خارج از کشور صادر می کند.

به خاطر ماشینی شدن زندگی و دور شدن بشر از طبیعت، بازگشت به طبیعت و جاذبه های طبیعی افزایش یافته است و از آنجا که گل و گیاهان زینتی از جلوه های زیبای طبیعت و شاهکار آفرینش محسوب می شوند، علاقمندان زیادی را به خود اختصاص داده اند، به همین دلیل این شهرستان می تواند با یک مدیریت عالی و برنامه ریزی منسجم و همه جانبه، قطب گردشگری کشاورزی استان تهران و حتی کشور گردد.

بررسی اصول گردشگری پایدار روستایی در روستاهای شهرستان پاکدشت

گردشگری روستایی شهرستان پاکدشت که بر پتانسیل کشت گل و گیاهان زینتی استوار است می تواند بر اساس اصول ده گانه گردشگری پایدار روستایی به توسعه پایدار روستاها منجر گردد:

۱) گردشگری روستایی مبتنی بر کشت گل و گیاهان زینتی سبب حفاظت از منابع طبیعی، اجتماعی و فرهنگی روستاهای شهرستان می گردد زیرا این نوع گردشگری با بستر سازی مناسب می تواند سبب افزایش تعامل مثبت و دو سویه بین شهر و روستا، افزایش تعلق اجتماعی روستائیان و افزایش انگیزه روستائیان برای مشارکت در امور جامعه خود شود و به دلیل تعامل ما بین روستائیان و گردشگران، سبب توسعه ارتباطات اجتماعی روستائیان گردد و از سوی دیگر سبب تقویت بنیه اقتصادی روستائیان، تحریک رشد اقتصادی روستاها، گسترش خدمات زیر ساختی و رو ساختی، تزریق سرمایه، توسعه بخش کشاورزی خصوصا " گل و گیاهان زینتی، بهبود وضع تولید و افزایش صادرات این محصول شود.

۲) کشت گل و گیاهان زینتی در روش مدرن و خصوصا " هیدروپونیک سبب حفاظت از محیط زیست روستاها شده و از اتلاف منابع طبیعی جلوگیری می کند، حال اگر گردشگری روستایی مبتنی بر کشت گل و گیاهان زینتی در روستاها توسعه یابد، سبب توسعه کشت این محصولات به صورت مدرن و مکانیزه شده و سبب بهبود وضعیت

محیط زیست و منابع طبیعی روستاها می گردد. حضور گردشگران می تواند سبب افزایش آگاهیهای زیست محیطی روستائیان شود، همه این عوامل بعلاوه درآمد حاصل از گردشگری می تواند سبب نگهداشت جمعیت، حفظ و احیای آداب و رسوم و سنن و حفظ منابع فرهنگی و اجتماعی روستاها گردد.

۳) گردشگری سبب تعامل فرهنگی جامعه روستایی با گردشگران می گردد که این امر خود به تقویت ارتباطات بین فرهنگی آنها در یک فضای کنش اجتماعی منجر می گردد و همین امر سبب تحولات اجتماعی و فرهنگی در روستاها شده و افزایش آگاهی روستائیان را در پی دارد و در نهایت به ارتقای منابع طبیعی، اجتماعی و فرهنگی روستاها منجر می گردد.

۴) در زمینه برنامه ریزی گردشگری پایدار روستایی در روستاهای شهرستان، اداره میراث فرهنگی شهرستان سه مسیر گردشگری زیر را در نظر گرفته است :

- مسیر روستاهای گلزار بالا ، گلزار پایین ، فیلستان ، جیتو ، ارموبه و محمود آباد که از تراکم بالای کشت گل و گیاهان زینتی برخوردار می باشند.

- مسیر روستاهای آلوئک به طرف شریف آباد که شامل روستاهای کلین و جمال آباد می باشد که مکانیزه ترین گلخانه خاورمیانه در روستای کلین قرار دارد.

- مسیر شمال شهرستان که شامل روستاهای بیر، ده امام، توچال و منطقه جنوب البرز (یردشاه و منطقه سد ماملو) می شود که بیشتر جنبه اکوتوریستی دارند.

۵) برای داشتن گردشگری پایدار روستایی نیاز به یک مدیریت همه جانبه، علمی و برنامه ریزی منسجم و دقیق می باشد، اما در این شهرستان مدیریت و برنامه ریزی علمی، دقیق و کاملی برای جذب گردشگر خصوصا" در زمینه آگرو توریسم وجود ندارد و هماهنگی مناسبی بین مسئولان ذی ربط مشاهده نمی شود، به همین دلیل گردشگران روستایی زیادی برای بازدید از گلخانه های شهرستان و منطقه اکوتوریستی شهرستان مراجعه نمی کنند و محدود مراجعه کنندگان نیز شامل مسئولان و متخصصین امر گل و گیاهان زینتی می باشند که این تعداد بسیار کم اثر قابل توجهی در پایداری گردشگری و توسعه روستایی ندارد.

۶) شوراهای اسلا می و دهیاری های روستاها می توانند سبب افزایش سطح مشارکت مردم محلی در امر توسعه گردشگری روستایی شوند زیرا این دو نهاد اجتماعی دارای کارکردهای متعددی در این زمینه هستند از جمله: تقویت روند توسعه اجتماعی و فرهنگی روستاها، بستر سازی مناسب جهت توسعه اقتصادی پایدار روستاها با توجه به قابلیت های طبیعی و اکولوژیک روستاها بویژه از طریق توسعه گردشگری روستایی، حفاظت از منابع طبیعی روستا اعم از آب، خاک و گیاه و افزایش ظرفیت های اکولوژیک روستاها و حفظ و حراست از ارزشهای تاریخی روستاها(علیچانی، ۱۳۸۵، ص ۷) با این وجود در این زمینه دهیاری ها و شوراهای اسلا می روستاهای شهرستان فعالیت قابل توجهی انجام نداده اند و از حضور سازمانهای غیر دولتی در این زمینه هم خبری نیست.

۷) در صورتی آگرو توریسم مبتنی بر کشت گل و گیاهان زینتی و اکو توریسم مبتنی بر پتانسیل های کوهستانی شمال شهرستان می توانند در روستاهای شهرستان توسعه یابند و پایدار باشند که مسئولان ذی ربط در شهرستان

اعم از فرمانداری، اداره میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری، اداره جهاد کشاورزی و سایر واحدهای ذی ربط در راستایی تحقق این امر با هم همکاری و هماهنگی داشته باشند.

۸) از آنجا که گردشگری روستایی سبب تنوع شغلی، افزایش فرصتهای اشتغال و افزایش درآمد می گردد، ضروری است که طبق یک برنامه ریزی منسجم و علمی نیروی انسانی مورد نیاز این بخش آموزش داده شوند تا تخصصهای لازم را کسب نمایند، نتایج حاصل از تحقیق میدانی بیانگر آن است که در این زمینه فعالیتی صورت نگرفته است و به نظر می رسد مراکز دانشگاهی شهرستان می توانند با ارائه نمودن رشته های مناسب با این امر در تربیت نیروی انسانی متخصص متمر ثمر باشند.

۹) برای افزایش حضور گردشگران در روستاهای شهرستان نیاز به بازاریابی و ارائه اطلاعات در خصوص جاذبه های گردشگری در سطح کشور و حتی به صورت بین المللی می باشد، اما به نظر می رسد مسئولان ذی ربط تلاش چندان مؤثری در این زمینه نداشته اند و در همایش های گل و گیاهان زینتی نیز که در شهرستان برگزار شده است، بیشتر مسائل مربوط به کشاورزی مطرح شده است تا گردشگری، بع همین خاطر می توان اذعان داشت که پتانسیل های بالای کشت گل و گیاهان زینتی و سایر جاذبه های گردشگری روستایی این شهرستان در سطح کشور آنچنان که باید و شاید شناخته شده نیست.

۱۰) برای جذب گردشگری روستایی و استفاده از این صنعت رو به رشد در حوزه های روستایی لازم است پژوهشهایی جهت شناخت همه جانبه تمام عوامل جذاب برای گردشگران صورت بگیرد. علاوه بر آن برای شناخت خدمات زیر ساختی و رو ساختی مورد نیاز، شناخت بازار و بازاریابی، اطلاع رسانی و راههای جذب گردشگر، مسائل اقامتی، کمپ ها، رستوران ها و ... پژوهشهای متعددی صورت بگیرد که لازم است مسئولان ذی ربط هر چه سریعتر نسبت به آن اقدام کنند.

نتیجه گیری

گردشگری پایدار روستایی سبب توسعه پایدار روستاها می شود و نقش مؤثری در توسعه ملی ایفا می کند، پس لازم است تا مسئولان ذی ربط در امر گردشگری شهرستان ویژگی ها و خصوصیات طبیعی، اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی روستاهای مقصد گردشگری شناسایی نمایند و برای بهره گیری از انواع مختلف گردشگری روستایی خصوصا "اکوتوریسم روستایی و اکروتوریسم، الگوهای معیشت، آداب و رسوم و سنت های خاص هر روستا، امکانات زیر ساختی و رو ساختی، توانهای کشاورزی و جاذبه های بالقوه گردشگری روستاها را مطالعه نموده و بر اساس مطالعات انجام گرفته و شناختی که از وضعیت روستاهای شهرستان به دست می آورند، اقدامات ذیل انجام گیرد:

۱) ایجاد تسهیلات اقامتی و پذیرایی در روستاها

۲) فعالیت بخش خصوصی در زمینه سرمایه گذاری در بخش های مختلف گردشگری روستایی

۳) ایجاد قوانین و مقررات حقوقی و اخلاقی در زمینه گردشگری برای احترام متقابل بین گردشگران و

روستائیان

۴) ایجاد تسهیلات حمل و نقل مناسب

۵) ایجاد تسهیلات زیر ساختی و رو ساختی

۶) استفاده از فناوری اطلاعات و ارتباطات برای افزایش اطلاع رسانی به گردشگران

۷) ایجاد دولت الکترونیک

۸) ارائه برنامه هایی برای حفاظت از محیط طبیعی، اقتصادی، فرهنگی و اجتماعی روستاها

۹) تقویت رسانه های ارتباط جمعی، خصوصاً "رسانه های مربوط به گردشگری روستایی

در نهایت می توان گفت در صورت انجام اقدامات فوق می توان امید داشت، گردشگری روستایی در روستاهای شهرستانه صورت پایدار توسعه یافته و شاهد عدالت جغرافیایی یا ایجاد تعادل‌های نسبی در توسعه مناطق و یا توزیع صحیح درآمدها و زیر ساخت ها در سطح روستاها بود زیرا حضور این صنعت در روستاها به صورت پایدار به عنوان یک کاتالیزور می تواند آخرین راه چاره برای درمان مشکل فقر روستایی باشد و برای نیل به این منظور، توجه به مدیریت محیط زیست روستاها، وجود قوانین محکم و صریح، بازاریابی خصوصاً بازاریابی الکترونیکی، مشارکت روستائیان و داشتن یک برنامه واقع بینانه و مناسب در زمینه گردشگری پایدار روستایی ضروری است.

منابع

- ۱- پاپلی یزدی، محمد حسین و مهدی سقایی (۱۳۸۵): گردشگری (اهیت و مفاهیم) سمت
- ۲- خیاطی، مهدی (۱۳۸۲): توریسم روستایی و تأکید آن بر جوامع روستایی (مطالعه موردی: تایلند)، ماهنامه جهاد، شماره ۲۵۷
- ۳- دربان آستانه، علیرضا (۱۳۸۵): گردشگری پایدار روستایی و شاخص های ارزیابی آن، ویژه نامه نخستین همایش توسعه گردشگری روستایی و عشایری، سازمان دهیاری ها و شهرداری های کشور، صص ۵۱-۶۱
- ۴- رضوانی، محمد رضا (۱۳۸۳): مقدمه ای بر برنامه ریزی توسعه روستایی در ایران، قومس
- ۵- روزنامه ایران (۱۳۸۶): پاکدشت شهر گل، شهرگیاه، ویژه نامه شرق استان تهران، ۲۸ اسفند ۱۳۸۶
- ۶- ضرغام، حمید (۱۳۷۶): راهکارهای توسعه جهانگردی در جمهوری اسلامی ایران، مجموعه مقالات نخستین همایش جهانگردی جمهوری اسلامی ایران، جلد اول، کیش
- ۷- عبداللهی، مجید (۱۳۸۵): چشم انداز توسعه گردشگری در ایران و جهان، ویژه نامه نخستین همایش توسعه گردشگری روستایی و عشایری، سازمان دهیاری ها و شهرداری های کشور، صص ۲۵-۲۷
- ۸- معاونت گردشگری سازمان میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری (۱۳۸۵)، پیش درآمدی بر گردشگری روستایی و عشایری، ویژه نامه نخستین همایش توسعه گردشگری روستایی و عشایری، سازمان دهیاری ها و شهرداری های کشور، صص ۱۱-۲۲
- ۹- منشی زاده، رحمت ا... و عبداللهی، مجید (۱۳۸۵): توسعه گردشگری پایدار، آزمون برنامه ها و تجارب کشورهای منطقه آ.س. آن، ویژه نامه نخستین همایش توسعه گردشگری روستایی و عشایری، سازمان دهیاری ها و شهرداری های کشور، صص ۷۶-۸۴

- 11- Greffe.X,(1993): Rural tourism a level for economic and social development ,London
- 12- Khan,s and Ghani , E., (1998): Employment Generation in rural Pakistan with a special focus on rural industrialization review,Vol 28
- 13- Slee,Bill,(1997): The economic impact of alternative types of rural tourism , Journal of agriculture economics , vol :10 ,No:6

پروہشگاہ علوم انسانی و مطالعات فرہنگی
پرتال جامع علوم انسانی